

Prof. Dr. JÓZEF KOFFLER (Lwów).

TEORJA MUZYKI I KOMPOZYCJI.

(Ciąg dalszy)

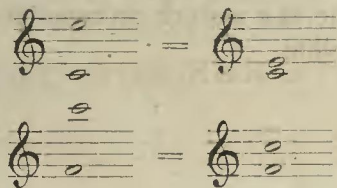
X.

Interwały.

Interwałem nazywamy równoczesne brzmienie dwóch tonów, lub odległość między dwoma tonami. Przy wzajemnym stosunku dwóch tonów, dwa czynniki odgrywają ważną rolę: 1. stopniowe, dja-

toniczne oddalenie, 2. charakter współbrzmienia. Ze-
wnętrzne, mechaniczne odliczenie dwóch tonów po-
rządkuje tylko stosunek tonów. Zaś o rodzaju kom-
binacji dźwiękowych, o charakterze interwału, o je-
go znaczeniu wypowiada się dopiero naturalne po-
krewieństwo.

Zwyczajnie nazywamy odległość między tonami liczbami porządkowymi łacińskimi. Ton, od którego rozpoczynamy liczenie, uważamy zawsze za pierwszy; wznosząc się więc od *c*, nie powiadamy, że *d* jest pierwszym, *e* drugim tonem; lecz liczymy: *c* jako pierwszy, *d* jako drugi, *e* jako trzeci ton. Należy również pamiętać, że chromatyczne kroki systemu tonowego nie są miarodajne dla sposobu liczenia. Podstawę tworzą odstępy skali zasadniczej, (białe klawisze klawiatury fortepianowej). Sposób liczenia upraszcza się przez to, że od jednego tonu liczymy odstępy tylko do ósmego jego tonu t. zw. oktawy. Tenże ósmy ton ma nazwę identyczną z tonem, z któregośmy wyszli i wszystkie stosunki odległościowe powyżej oktawy ścieśniamy, jak gdyby działały się w obrębie jednej oktawy. Tak więc co do wielkości i charakteru brzmienia decyma równa się tercji, duodecyma kwincie i t. d.

W obrębie oktawy szeregują się cyfry porządkowe dla interwałów następujących:

- pryma = pierwszy (stopień),
- sekunda = drugi,
- tercja = trzeci,
- kwarta = czwarta,
- kwinta = piąty,
- seksta = szósty,
- septyma = siódmy,
- oktawa = ósmy.

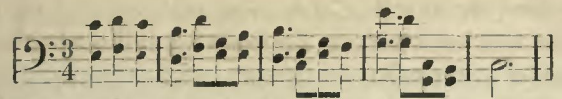
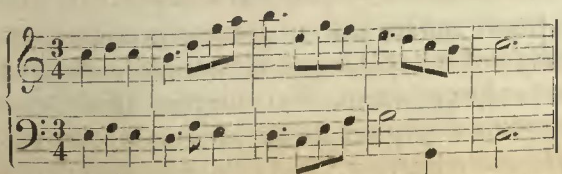
Wszczególnych wypadkach potrzebne są nazwy dla wyższych interwałów:

- nona (oktawa + sekunda) = dziewiąty,
- decyma (oktawa + tercja) = dziesiąty,
- undecyma (oktawa + kwarta) = jedynasty,
- duodecyma (oktawa + kwinta) = dwunasty.

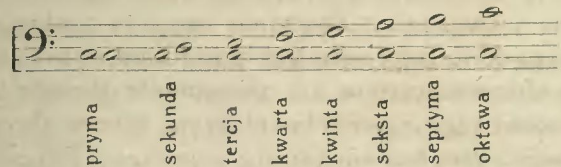
Nazwa porządkowa oznacza oddalenie dwóch tonów po sobie lub równocześnie brzmiących. Jeżeli tony interwału jakiegoś brzmia równocześnie to punktem wyjścia w liczeniu odległości może być zarówno dolny jak i górny ton.

Pryma czyli unison jest to równoczesne brzmienie dwóch tonów tej samej wysokości t. zn. o tej samej ilości drgnień, np. ten sam ton zagrany na dwóch innych instrumentach. Pryma ma tylko jeden kierunek, niema prymy dolnej ani górnej. Wszystkie inne interwały mają dwa kierunki.

Początkujący powinien usilnie ćwiczyć się rozległe wciągnąć na najmniejszą przestrzeń. Np.

W obrębie oktawy *c - c'* znajdujemy następujące interwały

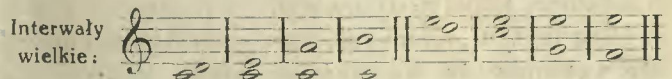
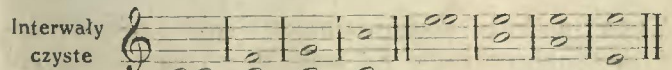

Podobnie jak od tonu *c* można i od innych tonów w górę lub w dół tworzyć interwały. A nazywać je będziemy według odległości takimi samymi nazwami. Zestawiając szeregi interwałów od *d* i *e* i porównując je z szeregiem interwałów od *c* spostrzeżemy, że niektóre interwały różnią się mimo tej samej nazwy co do ilości półtonów i całych tonów zawartych w tym samym interwale.

Dla ich odróżnienia wprowadzono specjalne oznaczenia.

Wpierw należy sobie bezwzględnie zapamiętać te interwały, które powstają w czystej tonacji durowej (t. j. gama według sygnatury durowa) od tonu zasadniczego w górę i w czystej molowej od kwinty w dół. Są one przedewszystkiem dwojakiego rodzaju: interwały czyste i wielkie. A mianowicie nazywamy czystymi: prymę, kwartę, kwintę i oktawę; zaś wielkimi: sekundę, tercję, sekstę i septymę.

Uzupełnienie czystego interwału na oktawę tworzy interwał czysty. Zaś uzupełnienie wielkich interwałów na oktawę tworzy interwał mały. Wyrażamy to również inaczej: czyste interwały dają w przewrocie interwały czyste, zaś przewroty interwałów wielkich są interwałami małymi.

Dalsze interwały uzyskujemy przekształcając interwały czyste i wielkie. Przekształcenie odbywa się przy pomocy chromatycznych zmian poszczególnych tonów. Tony pochodne naszego systemu powstają jak już objaśniliśmy przez dodanie zgłoski *is* lub *es* do nazwy tonu. Wszystkie chromatyczne odcienie tonów *c* i *e* t. zn. *ces*, *ceses*, *cis*, *cisis*, *es*, *eses*, *eis*, *esis*, nie zmieniają zasadniczej warto-

ści interwału tercji. *Cis-e, c-es, cisis-e* i t. d. są podobnie tercjami jak *c-e*. Zmienia się tylko absolutna wielkość interwału.

Z wielkich i czystych interwałów powstają wszystkie inne przez rozszerzenie lub zwężenie, przy czem rozróżniamy pojedyncze i podwójne rozszerzenie i zwężenie. Zwężenie oznacza zastąpienie dolnego tonu interwału jego sąsiednim wyższym tonem chromatycznym lub zastąpienie górnego tonu interwału jego sąsiednim niższym tonem chromatycznym. Zwężeniem tercji *c-e* jest: *cis-e* lub *c-es*.

Rozszerzenie oznacza zastąpienie dolnego tonu interwału jego sąsiednim niższym tonem chromatycznym lub zastąpienie górnego tonu interwału jego sąsiednim wyższym tonem chromatycznym. Rozszerzeniem tercji *c-e* jest: *ces-e* lub *c-eis*.

Podwójne zwężenie i rozszerzenie odbywa się w identyczny sposób przy pomocy podwójnego podwyższenia lub obniżenia odpowiednich tonów, lub przez równoczesną operację na obydwóch tonach. Podwójne zwężenie tercji *c-e* jest: *cis-es, cisis-e, c-eses*. Podwójne rozszerzenie zaś: *ceses-e, c-eisis, ces-eis*.

Dla interwałów zmienionych przez rozszerzenie lub zwężenie i te nazwy należy zapamiętać:

- 1) z wielkich interwałów powstają przez zwężenie interwały małe.
- 2) z czystych i wielkich interwałów powstają przez rozszerzenie interwały zwiększone.
- 3) z czystych i małych interwałów powstają przez zwężenie interwały zmniejszone.
- 4) zwiększone interwały powtórnie rozszerzone dają interwały podwójnie zwiększone.
- 5) zmniejszone interwały powtórnie zwężone dają interwały podwójnie zmniejszone.
- 6) w przewrocie dają interwały: czyste nadal czyste,
wielkie, małe,
małe, wielkie,
zmniejszone, zwiększone,
zwiększone, zmniejszone.

Jeżeliśmy powiedzieli, że z wielkich interwałów powstają przez zwężenie małe, to rozumie się samo przez się, iż z małych otrzymujemy przez rozszerzenie wielkie.

(C. d. n.)